

3. Морзе Н. В. Intel. Навчання для майбутнього / Н. П. Дементієвська, Н. В. Морзе. — К.: Нора-прінт, 2005. — 528 с.

У статті на прикладі телекомунікаційного навчального проекту «Вінниця — туристична перлина Поділля» розглянуто можливості використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у проектній діяльності учнів, охарактеризовано різноманітні соціальні сервіси та програмні продукти для організації спільної роботи учнів та відображення її результатів.

Ключові слова: телекомунікаційний навчальний проект, інформаційно-комунікаційні технології, проектна діяльність, туризм, Вінниця.

В статье на примере телекоммуникационного учебного проекта «Винница — туристическая жемчужина Подолья» рассмотрены возможности использования средств информационно-коммуникационных технологий в проектной деятельности учащихся, охарактеризованы различные социальные сервисы и программные продукты для организации совместной работы учеников и отражение ее результатов.

Ключевые слова: телекоммуникационный учебный проект, информационно-коммуникационные технологии, проектная деятельность, туризм, Винница.

In the article on the telecom training project «Vinnitsa — tourist pearl Podillya» the possibilities of the use of ICT in project activities students described a variety of social services and software products for organizations working together students and display the results.

Keywords: telecommunications training program, information and communication technologies, the project activity, tourism, Vinnitsa.

УДК 477(47) («16-17»)

Я.М. Крапивний
м. Київ, Україна

ІДЕЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У СПАДЩИНІ РЕЛІГІЙНИХ ДІЯЧІВ ЧЕРНІГІВЩИНИ XVII-XVIII СТ.

Постановка проблеми. На початку XVIII — XIX ст. стає очевидним, що територія Чернігівщини — другий осередок розвитку педагогічної освіти в регіоні після Києва. Відбувається зародження перших духовних закладів, що здійснюють просвітницьку роботу та займаються підготовкою молодшого покоління до педагогічної діяльності. Відсутність чи малодоступність освіти в той час сприяла негативним процесам, зокрема, міграції молоді за кордон у пошуках просвітництва. Потрібно звернути увагу на суспільно-політичні труднощі, а саме: у XVIII ст. територія Чернігівщини належала Російській імперії і ця обставина поклала відчутний відбиток на розвиток освіти в цьому регіоні. Однак, основним поштовхом до розростання закладів просвітництва було й те, що у другій половині XVII ст., після смерті Б. Хмельницького, гетьманська столиця переноситься до Батурина, а через невеликий проміжок часу — до Глухова. В свою чергу традиційний політичний український центр — м. Київ у Гетьманщині перетворюється на периферію, а Чернігівщина майже на століття стає центром українського державотворення [1, с. 2]. Як стверджує О. Лавріненко, на землях Чернігівщини, починаючи з другої половини XVII ст., утвердилися славетні династії могутніх та багатих козацьких старшин — Лизогубів, Дуніних-Борковських, Полуботків, які вбачали майбутнє свого народу у розвитку науки, освіти, в просвітництві [2, с. 121]. Підйому та розквіту освіти сприяло високоосвічене духовенство. Оскільки Чернігівські архієпископи володіли найбільшою в Гетьманщині єпархією, їм імпонувало мати свою резиденцію в місті, Чернігові. Таким чином на території Чернігівщини в період XVIII-XIX ст. існувала розгалужена мережа духовних закладів, що здійснювали підготовку вчителів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженню означеної проблематики присвячено чимало праць відомих науковців: Н. Ципляк, С. Мащенко, О. Тарасенко

О. Лавріненко та інші. Вищезгадані дослідники з точки зору релігійного життя безпосередньо характеризують релігійних діячів та їх вплив на суспільно-культурні процеси Чернігівщини. Ми ж намагались прослідкувати генезис розвитку педагогічної освіти, виходячи з того, що Чернігівський колегіум та Чернігівська духовна семінарія стали потужним осередком підготовки діячів освіти, науки, культури тощо.

Мета статті – здійснити історико-педагогічний аналіз розвитку освіти, культури та науки на території Чернігівщини, дослідити роль духовників в освітньому просторі регіону та України в цілому.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці XVII — на початку XVIII ст. більшість викладачів походила з родин духовенства. Вихідці зі шляхетських (дворянських), міщанських та козацьких родин становили невеликий відсоток наставників упродовж усієї історії духовних шкіл. Число вчителів-ченців, що на початку заснування колегіумів та семінарій становило майже 100 %, поступово зменшувалося вже у наступні десятиліття. У середині XVIII століття цей показник складав 41,3 %, а наприкінці XVIII ст. — 21,4 % (від загального числа викладачів). Число «білого» духовенства зросло з середини до кінця XVIII ст. (відповідно з 22,2 % до 25,2 %). Число світських осіб (тих, які не мали священицького чи чернечого чину) зросло за цей же проміжок часу з 36,5 % до 53,4 % [3, с. 144].

Серед учителів-ченців православних колегіумів та семінарій можна зустріти імена відомих у подальшому діячів церкви — Л. Барановича А. Стаховського, І. Галітовського, І. Максимовича, Д. Ростовського, А. Дубневича, В. Шишацького. Інший тип викладача — молодий учитель, який починав викладати одразу після завершення свого навчання. З третьої чверті XVIII ст. число їх значно зросло (більше, ніж у два рази).

Молоді вчителі розпочинали педагогічну діяльність в нижчих класах, а за рік-два залишали навчальний заклад. Третій тип викладача можна умовно назвати «професійними викладачами». Вони з'являються у другій чверті XVIII ст. Такі викладачі працювали у колегіумах тривалий час, а згодом — учителювали в інших навчальних закладах [3, с. 145].

Дидактичні й педагогічні прийоми, що застосовувалися в духовних закладах, переймалися з досвіду Києво-Могилянської академії, яка, в свою чергу, чимало позитивного й новаторського запозичила з єзуїтської педагогіки.

Вагомий внесок у розвиток педагогічної думки та засадничих принципів розвитку педагогічної майстерності означеного історичного періоду зробив К. Ставровецький (р.н.? — 1646 р) — релігійний і культурний діяч, богослов, мислитель та педагог. К. Ставровецький підпорядковував свою діяльність зміцненню православ'я, духовної єдності українського народу через такі інституції, як церкви, школи, колегії, друкарні, бібліотеки, мистецькі заклади.

К. Ставровецький працював у братських школах Львова та Вільно. Свої педагогічні ідеї виклав у творах «Зерцало богословія», «Свангеліє учительное», «Перло многоценное». К. Ставровецький висунув ідеї загальної рівності людей, закликав до гуманності й добра. Прагнення до знань, на переконання просвітителя, природна властивість людини, тому кожен повинен збагачувати їх і передавати іншим людям. У розповсюдженні знань велику роль він відводив учителеві, до якого висував високі вимоги (не лінуватися, бути терплячим, наполегливим, сприяти розвитку талантів тощо)[4, с. 62].

Відомий громадський культурно-освітній та церковний діяч, письменник і просвітитель Л. Баранович (1620-1693 рр.) — опікувався проблемами підготовки вчительських кадрів та освітою підростаючого покоління [5, с. 5]. Л. Баранович розпочав свою педагогічну діяльність у Києво-Могилянській академії. Своїм вихованням преосвященник зобов'язаний Києво-Печерській Лаврі. В церковній святині Л. Баранович удосконалив своє мистецтво духовної проповіді яку він використовував для впливу на майбутніх учителів шляхом навіювання та збудження у спудев (студентів) позитивних почуттів до навчального процесу. Мистецтво проповідувати Л. Баранович вважав одним із провідних для майбутніх учителів, бо саме тут вони могли навчитися триматися перед аудиторією та засвоїти основні релігійні постулати. Вчений використовував курс лекцій для студентів, написаний власноруч. Підтвердженням цього є лист до А.

Радзиволовського, де він говорить: «Я по любви своей, откуда мне досталось перо, должен вести православие по правильном пути и вести просвещение» [6, с. 8]. Просвітитель усіляко акцентує увагу на численних вправах, що необхідні для підготовки майбутніх педагогічних кадрів. Завдяки Л. Барановичу учні не лише переходили до рангу студентів, а й знайомилися з першими таємницями риторики. У свою чергу, вивчаючи курс риторики, студенти цілеспрямовано оволодівали стилем мовлення. Мета викладання риторики — навчити вихованців уміло користуватися словом під час полемічних диспутів із представниками інших конфесій [7, с. 137].

Риторика, як наука, спонукала студентів ретельно працювати над уміннями складати та проголошувати панегіричні, похвальні, вітальні, судові та інші проповіді, промови та вести листування. Викладачі риторики були, здебільшого, регентами хорового колективу й прагнули через навчання виконавській манері сформуванню у майбутніх учителів такі необхідні професійні риси, як постановка голосу, дихання, дикція, інтонування, що слугували основою становлення педагогічного професіоналізму тих, хто присвятить себе служінню вчительській професії [8, с. 194]. У період викладацької діяльності Л. Барановича ставилося завдання навчити вихованців майстерно висловлюватися латинською, польською й церковнослов'янською мовами. Водночас сам Л. Баранович вважав, що поезія може бути успішним педагогічним засобом, бо вона приносить естетичну насолоду. Однак, просвітитель не вважав це перевагою над іншими цілями поезії — вчити і зворушувати увагу та уяву [7, с. 138].

Л. Баранович був людиною енергійною. Ще на початку правління гетьмана І. Брюховецького він писав: «Открываю монастыри и школы, при них там и веду просвещение народа» [6, с. 31]. На основі вивчених архівних матеріалів можна з упевненістю стверджувати, що в 1635 р. у м. Новгород-Сіверському існувала духовна школа при монастирі у якій навчали православних дітей. Кардинально ситуація змінюється, коли Л. Баранович у 1689 р. видає розпорядження про переведення єпископства з м. Новгород-Сіверського до м. Чернігова. Цим самим Латинська школа була переведена до центру просвітництва — м. Чернігова, з метою організації там школи за зразком Києво—Могилянської академії [9, с. 4].

Л. Баранович залишив після себе велику літературно-педагогічну спадщину, а саме: збірки його проповідей «Меч духовний» (1666 р.) і «Труби словес проповідних...» (1674 р.) [7, с. 139]. На переконання Л. Барановича, формуванню педагогічної майстерності майбутніх вчителів сприяли класи поетики, в яких студенти вивчали теоретичні основи поезії, як правильно складати вірші, їм прищеплювалося вміння аналізувати віршовані тексти, зокрема античних поетів, латиномовні та російськомовні вірші. Курс поетики спонукав майбутніх учителів до використання поетичних образів у процесі викладу навчального матеріалу. Майстерне оволодіння словом, уміння скласти поетичний твір, який би зворушив кожного, хто його слухав — стало невід'ємною традицією в підготовці вчителя-практика [9, с. 324]. У формуванні професійної майстерності майбутніх учителів, на думку вченого, важливу роль відігравали класи пітики. Курс пітики супроводжувався вправами складання віршів, кантів, елегій латинського та слов'янського мовами. Одним із провідних викладачів пітики й був Л. Баранович.

Значний внесок у розвиток засадничих принципів педагогічної майстерності зробив І. Галятовський (1620-1688 рр.). Він увійшов в історію України як педагог, письменник-полеміст, публіцист, суспільний діяч. І. Галятовський — професор риторики з 1651 р. — прагнув піднести викладання наук до рівня вищих навчальних закладів Західної Європи. З цією метою він написав низку творів навчального характеру, що використовували як педагоги, так і їхні учні. Найвідоміші з них: «Ключ розуміння» (1659 р.), та «Небо нове» (1665 р.). «Ключ розуміння» — це посібник з риторики, який досяг неабиякої популярності та впроваджувався у вищих духовних навчальних закладах освіти. У цій праці І. Галятовський давав методичні вказівки щодо підготовки вчителів, проповідників до виступів; власне побудови виступу, вибору теми; побудови композиції та вибору стилю мовлення. Насамперед І. Галятовський був переконаний, що треба чітко визначати мету кожного курсу й теми. Подача нового матеріалу мала складатися з трьох частин: вступу (екзордіуму), що готував до слухання й демонстрації матеріалу викладу матеріалу (нарації), де визначається конкретний зміст уроку, а для яскравості наводяться різні

прикладі та факти [7, с. 133].

І. Галятовський висував високі вимоги до вчителів, які виступали з промовами, бо оратор на думку педагога повинен розповідати про те, що анонсовано у вступі та не відступати від теми своєї промови. Закінчувати тему варто було висновками, в яких необхідно нагадати, про що розповідалося раніше, аби учні могли повторити. Таким чином, це сприяло запам'ятовуванню нового матеріалу й дозволяло повторити, міцно засвоїти шляхом усвідомлення почутого, а не формального запам'ятовування, бо власних підручників вони, як правило, не мали [7, с. 134].

Щоб привертати увагу слухачів, І. Галятовський використовував коротенькі різножанрові «новелки» якими ілюструвалися чи аргументувалися тези їхніх лекцій. Учений застосовував оповідання, де сюжети подавалися як справжні випадки зі «священної» чи «мирської» історії; міфи, казки, байки; параболи — оповідання, спеціально укладені для алегоричного витлумачення. І. Галятовський стверджував: «Намагайся, аби всі зрозуміли те, про що ти говориш, бо багато є ораторів мудрих, які самі добре знають, але не можуть чи не хочуть іншим людям це ясно висловлювати і розтлумачувати, а навпаки, мову свою ускладнюють, затемнюють і заплутують... Інші оратори вже і незрозуміле ясно висловлюють і пояснюють, легко й зрозуміло говорять і таким ораторам мудрість приписують та хвалу чинять». Педагогічна й публіцистична діяльність І. Галятовського свідчить про широту його світогляду і глибокі наукові пізнання. Він був обізнаний з найкращими зразками світової, наукової, педагогічної, публіцистичної та історичної літератури. У його працях коментуються й використовуються як античні твори Овідія, Вергілія, Цицерона та інших авторів, християнських письменників, зокрема, Іоанна Златоуста. Характерним є високе почуття громадянськості, яким пройнята вся творчість ученого [7, с. 134].

Вагомий внесок у розвиток педагогічної думки та практики розвитку педагогічної майстерності означеного історичного періоду зробив Д. Ростовський (1651-1709 рр.) — відомий релігійний та громадський діяч, який опікувався проблемами підготовки вчительських кадрів та вихованням підростаючого покоління. Початкову освіту він здобув удома, а потім був направлений на навчання до Києво-Могилянської академії, де під керівництвом І. Галятовського впродовж 1662-1665 рр. навчався в класі риторики. У 1675 р. Д. Ростовський переїздить до м. Чернігова та займається проповідуванням в усіх храмах єпархії цього регіону. Видатний духовник написав свій перший твір «Руно орошенное» (1683 р.) [10, с. 38]. Велику популярність збірки можна пояснити не тільки вдало підібраним матеріалом, але й новизною викладу. Привертає увагу прагнення автора осмислити значення духовних святинь для українського буття кінця XVII ст. Цей твір, крім опису чудотворінь, містив бесіди на теми моралі [1, с. 75]. Д. Ростовський мав свої погляди на підготовку майбутніх учителів, які він сформував під час перебування на Чернігівщині. Навчання Д. Ростовський пропонував розпочинати з азбуки, письма та співів. Після цього викладалися грецька та латинська мови [10, с. 41]. Педагог ділив учнів на три класи: інфіми, етимології та синтаксиса. У класній кімнаті повинні бути столи, лавки, дошка та лінійка, різки, чорнила та пера. Учні сиділи відповідно до виявів своєї успішності. Задні лави призначені для тих, хто мав проблеми із засвоєнням навчального матеріалу. На перших рядах сиділи кращі учні. Вони опитували решту учнів, ставили їм оцінки і стежили за порядком у класі. Таким чином, можна стверджувати про зародження так званого «інституту інспекторів». До повноважень учнів-наставників входила навіть муштра. Д. Ростовський був упевненим, що театральні п'єси і діалоги, які розігрували учні, позитивно впливали на формування в них здатності до здійснення педагогічної дії-взаємодії [10, с. 42].

Серед відомих релігійних діячів, які впливали на розвиток вітчизняної освіти й становлення педагогічної майстерності вчителя-вихователя, була постать А. Дубневича (1742-1750 рр.) — надзвичайно освіченої людини, колишнього перфекта й ректора Києво-Могилянської академії, професора філософії, рукопокладеного у 1742 р. на єпископа Чернігівського та Новгород-Сіверського. Велику увагу він відводив викладанню філософського курсу в Колегіумі. Потіснивши у 1749 р. ченців, він розмістив філософський клас у трапезній Борисоглібського монастиря м. Чернігова. Дбаючи про рівень освіченості населення

Чернігівської губернії, А. Дубневич зобов'язав усіх священнослужителів віддавати власних дітей до Чернігівського колегіуму. А. Дубневич займався не лише покровительством та церковною діяльністю, а й знаходив час для виступів із лекціями перед студентами, а його учні із захопленням у Трапезній залі монастиря слухали не лише філософські повчання та настанови, а й курс філософії, який учений викладав у Чернігівському колегіумі [11, с. 11]. А. Дубневич був переконаний, що на розвиток педагогічної майстерності майбутнього вчителя-вихователя значний вплив здійснювала філософія. Можна з упевненістю говорити, що в же у XVII ст. відбувається становлення філософської-педагогічної думки про сутність та зміст освіти, роль учителя та його фахової підготовки для здійснення навчально-виховного процесу й організації педагогічної дії — взаємодії з вихованцями [2, с. 106].

У своїх філософсько-педагогічних поглядах А. Дубневич обстоював ідею «подвійної істини», розмежовуючи сферу філософії й теології, розуму і віри, високо оцінював пізнавальну здатність людського розуму. Він опирався на провідні філософські ідеї Й. Кононовича-Горбацького. Одним із прочитаних ученим курсів філософії став «Курс всієї філософії», датований 1740-1747 рр., аналіз якого дозволяє виявити специфічні риси викладання філософських дисциплін у цьому навчальному закладі. Як відомо, філософський курс у Чернігівському колегіумі, розроблений А. Дубневичем, складався з таких частин: 1) логіка, або розумова філософія — присвячена загальним законам і формам людського мислення; 2) фізика, або натурфілософія, предметом якої була матерія, форма, природа, мистецтво, нескінченне, неперервне; космологія, або вчення про небеса; астрологія, або вчення про зірки; 3) метафізика. Викладання здійснювалося на ґрунті осмислення здобутків античної філософії, патристики, європейської схоластики, філософії Ренесансу, Реформації та доби раннього Просвітництва [12, с. 121]. Слід відзначити, що саме на розвиток мисленнєво-мовленнєвої діяльності студентів колегіуму потужно впливали курси філософії. Нині існує суперечливий факт щодо чіткої дати впровадження філософського курсу в навчально-виховну систему колегіуму, але достеменно відомо, що філософська освіта його вихованців була об'єктом постійної турботи керівництва і викладачів закладу, починаючи з перших років його заснування.

Усвідомлюючи значення філософської освіти у формуванні педагогічних первнів випускників колегіуму, викладачі цього курсу своєю обізнаністю, майстерністю викладу навчального матеріалу збуджували в учнів позитивні почуття, впливали на формування та розвиток їхньої особистості, становлення наукового світогляду [8, с. 324].

Варто звернути увагу на той факт, що філософія в Чернігівському колегіумі викладалась на високому рівні, адже курс був зорінтований на підготовку справжнього вчителя, який своєю ерудицією та природнім покликанням зможе вести просвітницьку роботу не тільки в регіоні, а й за його межами. Курс філософії стає підпорядкованим меті виховання творчої особистості, здатної раціонально діяти в різних життєвих ситуаціях.

Висновки. Отже, філософські концепції та ідеї українських просвітників, пов'язаних з Чернігово-Сіверською землею, мають свої особливості: майбутні випускники духовних закладів освіти мали бути добре обізнаними із особливостями навчання й виховання підростаючого покоління; священник — особа, яка не лише проповідує, а й через «слово Боже» впливає на розвиток інтелекту, волі й почуттів прихожан (особливо дітей), а звідси — в духовних закладах першочергова роль відводилася вивченню філософії, гомілетики, піітики, риторики й інших предметів, що сприяли формуванню постановки дихання, дикції, артикуляції, вмінь на належному рівні здійснювати педагогічну діяльність-дію.

Духовні діячі Чернігівщини XVIII-XIX ст. в своїх наукових пошуках обстоювали ідею необхідності впливу священнослужителів на психологічний досвід дітей, навчаючи їх основам граматики, письма, моральних та духовних чеснот. У працях церковнослужителів Чернігівщини XVIII-XIX ст. порушена проблематика розвитку принципів педагогічної майстерності, а володіння голосом та мовою — необхідна умова підготовки саме дяка-вчителя. Знання основ психології, психофізіології, фізіології ВНД для впливу на почуттєву сферу, високий рівень інтелекту, ґрунтовна обізнаність у царині теології, культури, історії тощо — що давало

можливість здійснювати виховний процес на засадах «богобоязні», смиренності, покірності.

Література:

1. Машенко С. Чернігівська духовна семінарія як культурно-освітній осередок України / С. Машенко // Сіверянський літопис. — 2001. — № 5. — С. 55
2. Лавріненко О. А. Історія педагогічної майстерності. / О. А. Лавріненко — К : Богданова А. М., 2009. — 328с.
3. Посохова Л. «Академічна повсякденність» викладачів та учнів православних колегіумів України XVIII ст. // Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х Т. За редакцією В. Смоля 1: Практики, казуси та дивіації. — К. 2012 р. — 328 с.
4. Лузан П.Г. Історія педагогіки та освіти в Україні : навчальний посібник / Лузан П.Г., Васюк О.В. — [2-ге вид., доп. і перероб.]. — К. :ДАККіМ, 2010.— 296 с.
5. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Ф. 204. Лазар Баранович . Архієпископ Черниговский і Новгородсеверский, местоблюститель Киевской метрополии / Очерки жызни и деятельности / 1863 г. спр.44. арк. 5
6. ІР НБУ ім. В. І. Вернадського Ф. 204. Лазар Баранович . Архієпископ Черниговский і Новгородсеверский, местоблюститель Киевской метрополии / Очерки жызни и деятельности / 1863 г. спр.44. арк. 8
7. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х книгах / За ред. О. В. Сухомлинської. — К.: «Либіль». 2005.
8. Крапивний Я. М. Система професійної підготовки вчителя у Чернігівському колегіумі (1700—1786 pp.) // Наукові записки Серія «Психолого-педагогічні науки» НДУ імені Миколи Гоголя / за заг. ред. Проф. Є.І. Коваленко. — Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. — № 1. — 234 с.
9. Чернігівський державний обласний архів в м. Чернігові. Ф. Р. 1495, спр. 112. Об истории, преподавателях и бывших семинаристах, арк.1
10. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія: 36. Наук. Праць. — Випуск 38 / Редкол.: В. І. Шахов та ін. — Вінниця: Нілан ЛТД, 2012. — 432 с.
11. Демков М.И. История русской педагогики / М. И. Демков — М: Типография Г. Лиссенера и Д. Совко. Ч.2 1910р. С.38.
12. Травкіна О. І. До питання про місце знаходження Чернігівського колегіума та реорганізацію його в семінарію / О. І. Травкіна // Сіверянський літопис. — 1998. — № 3. — С. 89.
13. Машенко С. Чернігівська духовна семінарія як культурно-освітній осередок України / С. Машенко // Сіверянський літопис. — 2001. — № 5. — С. 55.

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз поглядів релігійних діячів Чернігівщини XVII-XVIII ст. на сутність та специфіку педагогічної майстерності як домінантної складової у підготовці наставника-вчителя. В історичній ретроспективі показано вплив предметів церковних закладів освіти на становлення майбутнього педагога-майстра освітньої та виховної справи.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічна майстерність, педагогічне мовлення.

В статье осуществлено историко-педагогический анализ взглядов религиозных деятелей Черниговщины XVII-XVIII Сущность и специфику педагогического мастерства как доминантной составляющей в подготовке наставника-учителя. В исторической ретроспективе показано влияние предметов церковных учебных заведений на становление будущего педагога-мастера образовательного и воспитательного дела.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, педагогическое мастерство, педагогическая речи.

The article carry out the historical and pedagogical analysis of the views of religious leaders Chernigov XVII-XVIII essence and specificity of pedagogical skills as the dominant component in the preparation of a mentor teacher. Historically, shows the influence of ecclesiastical institutions on the development of future teacher-master educational and educational affairs.

Keywords: training, pedagogical skills, teaching speech.